

Akademie výtvarných umění v Praze
Ateliér architektonické tvorby / Škola Emila Přikryla
Akademický rok 2016/2017

Teoretická část diplomové práce

na téma:

Nové struktury ve starých stopách
Hledání nové typologie / Knihovna dnes a zítra

New structures in old traces
The search for a new typology / Library today and tomorrow

vypracovala Vendula Urbanová
vedoucí diplomové práce Prof. Ing. arch. Akad. arch. Emil Přikryl
oponent diplomové práce Prof. Ing. arch. Zdeněk Fránek

Nové struktury ve starých stopách

Hledání nové typologie / Knihovna dnes a zítra

“Pokus o novou typologickou a morfologickou vrstvu na třech příkladech ve Starém městě Pražském. Vrstvu vyjevující (aktivující) v zemi skrytý záznam. Vrstvu s vírou že oživí třeba i “zašpiní” přemrštěně purifikované prostory současnou intervencí (a historická stopa předstírá šanci).”

(Prof. Emil Příkryl)

Téma a místo

Královskou cestu lemují historické domy plné obchodů s předraženými lázeňskými oplatky, absinthem a ruskými matrjoškami. Kultura se vytrácí. Energie ubývá, život se přesouvá na okraj města. V centru Prahy už zbývá jen hrstka volných parcel, na které si ale brousí zuby developeři. Hlavní úskalí je, jak se s takovými plochami nakládá. Bourání je diskutabilní ze stejného důvodu (*viz. Florentinum, Cigler. Trans gas nebo Václavské náměstí, Chapman Taylor*). Otázkou tedy je, jestli by při správně zvolené funkci nebylo možné využít historicky prověřená místa, která jsou dnes vnímána jako nezastavitelná. Na Starém Městě se nachází nezastavěné plochy, které byly v minulosti významné z hlediska umístění sakrálních staveb. Konkrétně se jedná o zbořenou kapli Sv. Ludmily u sakristie kostela Matky Boží před Týnem, dále kostel Panny Marie Na Louži na Mariánském náměstí a Velkodvorská synagoga na konci dnešní Pařížské ulice. Tato místa mají jedno společné, byla nositelem a šířitelem vzdělanosti. Vždyť první knihy byly umístěny ve výklenku v kostele, později na řetězech v kláštorech. Synagoga má ke vzdělávání snad ještě blíže. Terminologie slova synagoga v jidiš vychází z německého Schule. I dnes se zde dvojice vzájemně učí nahlas, bez knih. Jedinou knihou je tóra umístěna ve výklenku směrem k Jeruzalému.

S vynálezem knihtisku, který způsobil obrovský nárůst šíření knih, byly knihy přemístily do knihoven. S příchodem internetu se hlásí o slovo knihy nehmotné, dostupné virtuálně, na jakémkoliv nosiči. Knihy jen tak nezaniknou, ale například Umberto Eco ač zastánce a držitel několika vzácných výtisků na otázku, jakou knihu by zachránil, kdyby hořel jeho dům, bez rozmyslu odpověděl, že externí harddisc¹. Doba se zrychluje. Čtenář nehmotných knih již nepotřebuje absolvovat návštěvu knihovny, aby se dozvěděl, co potřebuje a hledá. V teple domova zcela zadarmo máme přístup k téměř čemukoliv. Je ale otázkou jak dlouho tato internetová volnost bude fungovat. Možná budeme muset, a nebo budeme chtít, změnit prostředí a jít si číst do domů tomu určených.

Funkce

„If the possibility of having 200,000 books on one’s computer feels staggering here is an even more startling statistic. The Library of Congress which is the largest library in the world with holdings of approximately thirty million books, which would – if they were piled on the floor – cover 364 kilometers could potentially fit into an SD card. It is estimated that by 2030 an ordinary SD card will have the capacity of storing up to 64 TB and assuming each book were digitized at an average size of 1MB it would technically be possible to fit two Libraries of Congress in one’s pocket.“ (Lawrence Liang, Shadow Libraries, 2012)

Dnešní společnost je složena z jedinců, kteří jsou ochotni investovat do vzdělání, prožitků a učení se novým věcem. To dokládá také neustálý nárůst nových vzdělávacích institucí a škol, a to nejen v podobě fyzických budov ale i internetových kurzů. Světové univerzity mají několikanásobně vyšší počet internetových studentů než těch denních. Zásadní výhoda denního studia je založena na setkávání a společné energii. Prestiž výběrových škol spočívá právě v tom, že jste s ostatními nadanými studenty.

1. ECO, Umberto, CARRIERE, Jean Claude, TONNAC de, Jean-Philippe. Knih se jen tak nezbavíme, Praha: Argo, 2010

Jestliže má takové dálkové studium fungovat, tak se budou muset tito studenti potkávat. S nárůstem počtu studentů by se měl přirozeně také zvýšit počet studoven. Klementinum je snad stále plné, v deset hodin se dav přesouvá jinam, mnohdy do NTK. V rámci centra Prahy neexistuje prostor, který by byl trvale otevřený.

Student toho nepotřebuje mnoho. Ticho a světlo, jak by řekl Kahn. Ač byl dříve odkázán na fyzické knihy, dnes postačí digitálním nomádům jejich přístroj, zásuvky a bezdrátové připojení. Pokud má vzniknout nová typologie, která funguje souběžně s knihovnami starými, a která je umístěna v blízkosti škol, dopravy i knih, nabízí se využít právě dnes nezastavěné stopy starých sakrálních staveb. Těmto volným místům by se dostalo nového využití, které by bylo rovno jejich někdejší funkci i umístění. Oproti knihovnám, jež ve středu města patří k největším budovám, se nové objekty vmezeřují do husté struktury staroměstských ulic. Nacházejíc se v těsných až nezastavitelných situacích.

“...Aplikace Kovanda: Rozepětí. Stojí a překáží, zabírá místo, jako strašák rozepíná ruce co nejdále. Překážka pro chodce, které nestraší, ti ho však musí mírně obejít...”

(REZEK, Petr. Architektonika a protoarchitektura)

Nové objekty představují jakési útulné prázdno, *“místo pro setkání myslí”* (KAHN, Louis. Ticho a světlo), příjemné zastavení na cestě za vzděláním. Příkladem zastavení na cestě budiž umístění knihoven na starých obchodních cestách.

„Jelikož existuje pocit chtít se učit, zřizují se instituce. Chtít se učit je přirozeností člověka.“

(KAHN, Louis. Ticho a světlo)

Navrhované domy jsou plné knih. Stačí se jen připojit do sítě a objevit celý svět. Svět knih, které nejsou, nebo nebudou nikde jinde volně dostupné. Svět knih ač virtuálních, tak cenných. Svět knih náležící pouze knihovnám.

Díky neexistenci fyzického, a tedy nezczitelné materiality, otevřeno pro všechny a stále.

Jediná podmínka. Silentio.

Forma

“Z architektonů promlouvá zvláštní ticho. Lze namítnout, že to ještě není architektura, ale studie vztahů. Ale toto studium je zdařilé tím, že zprostředkovává pocit až posvátného prázdna.”

(REZEK, Petr. Architektonika a protoarchitektura)

Vzpomeňme si na objekty Clause Buryho, Kippenbergovu výstavu nábytku, nebo výstavu sběratelských kousků ateliéru AFF, onyxový dekl zastřešující vykopávky v Zaragoze, Tavorovu věž v Portu, Rossiho převlékárny, Tschumiho folies, berlínskou rtěnku a pudřenku, Zeithammlovy schránky, Heerichovy pavilony na Insel Hombroich, objekty na soklech Didiera Vermeirena, Ishigamiho vznášející struktury, nebo technické kresby Konrada Wachsmanna, fotografická sbírka manželů Becherových.

Christian Norberg Schulz řadí středověká města k romantické architektuře. Těžké kamenné domy a křivé ulice evokují až přírodní prostředí. Gotická katedrála sjednocuje romantické i kosmické kvality. Jejimi transparentními stěnami byly městu sdělovány existenciální významy křesťanství, jež dávaly každodennímu životu kosmický rozměr. Spojení těžké materiality s lehkostí transparentních stěn je platné pro stavění v historickém jádru středověkých měst i dnes.

Návrhy domů můžou snad vedle kamenných staveb působit dočasně. Křehké šperkovnice, městské útulny, nebo klece pro vzácné opeřence, které mají svůj vnitřní svět. Nová typologie si žádá novou

formu. Již není třeba nekonečného prostoru ke skladování knih. Ale veřejná instituce, podobně jako školy, divadla nebo galerie, je stále rozpoznatelná, ač v kontrastu rozsáhlých komplexů knihoven starých.

Návrh

Navrhuji tři domy na již výše zmíněná místa. Jako prototyp slouží stopa nejmenší, u Týnského chrámu. Půdorys je čtverec. Tento segment se nepřímo objevuje ve všech domech. V jednom tvoří inverzní atrium, ve druhém se rozpadá na menší elementy, aby se následně složil. Typologie domů společná. Práce s morfologií a historií vytváří diverzitu. Za Týnem místo těsné, snese vertikálu, pozorovatelnou. Mariánské náměstí rozlehlé a situace urbanisticky nejsložitější. Zastřešení, otevřenost. Neprší tam. Naopak na konci Pařížské ulice volné prostranství, asanace vzala vše, místo plné betonu, dům se uzavírá. Uvnitř světlo a vzduch.

Nové struktury ve starých stopách

seznam použité literatury a poznámky

- ECO, Umberto, CARRIERE, Jean Claude, TONNAC de, Jean-Philippe. Kniha se jen tak nezbavíme, Praha: Argo, 2010
- KAHN, Louis. Ticho a světlo, Praha: Arbor Vitae, 1998
- REZEK, Petr. Architektonika a protoarchitektura, Praha: Jan Placák - Ztichlá klika a Nakladatelství Filosofie, 2009
- ROSSI, Aldo. The architecture of the city, Cambridge: MIT, 1982
- NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: krajina, místo, architektura, Praha: Dokořán, 2010
- CALVINO, Italo. Neviditelná města, Praha: Dokořán, 2007
- MERHOUT, C., NOVOTNÝ, A., POCHE, E., ŠTECH, V.V., VOJTÍŠEK, V., WIRTH, Z. Zmizelá Praha, Praha: Pražské nakladatelství V. Poláčka, 1945
- VENTURI, Robert. Složitost a protiklad v architektuře, Praha: Arbor vitae, 2003
- HRŮZA, Jiří. Teorie města Praha: Nakladatelství ČSAV, 1965
- LÍBAL, Dobroslav, MUK, J. Staré město pražské, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996
- RASMUSSEN, Steen Eiler. Jak vnímat architekturu, Praha: Academia, 2016
- ZUMTHOR, Peter. Atmosféry, Zlín: Archa, 2013
- ROSSI, Aldo. vědecká autobiografie, Praha: Arbor Vitae, 2005
- VLČEK, Pavel a kolektiv. Umělecké památky Prahy Staré Město - Josefov, Praha: Academia, 1996
- EKERT, František. Posvátná místa král. hl. města Prahy, Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1884

Ostatní zdroje

- HERZOG, Werner. Lo and Behold, Reveries of the Connected World, Dokumentární film USA, 2016
- ANNAUD, Jean-Jacques. ECO, Umberto. Jméno růže, Západní Německo / Francie / Itálie, 1986

Mapové zdroje

- <http://www.geoportalpraha.cz/cs/mapove-aplikace#.WRDqQljyiwX>
- <http://zhola.com/praha/zanikleKostely/>
- https://www.cuni.cz/UK-4114-version1-scany1_72.pdf
- https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Old_maps_of_Prague
- http://opendata.praha.eu/dataset/ipr-budovy_3d

V Praze dne 8.5.2017

Vendula Urbanová